

มุมมองทางเศรษฐศาสตร์

เกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่ป่าและเพาะปลูกพืชไร่

กับเศรษฐกิจ

■ **ผศ.ดร.ยุภนา เศรษฐปราโมทย์**
 คณ.พัฒนการเศรษฐกิจ นิด้า
 www.econ.nida.ac.th
 yuthana.s@nida.ac.th

ปัจจุบัน การลดลงของพื้นที่ป่าในเขตภูเขาซึ่งเป็นต้นน้ำถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในฐานะสาเหตุของปัญหาสืบเนื่องอื่นๆ ทั้งหมดคือวันพืช ภัยแล้ง น้ำท่วม รวมถึงภาวะโลกร้อน ทำให้กระแสน้ำท่วมต้นตอวรรณรงค์เพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่า เช่น การปลูกป่าทดแทน ซึ่งก็ถูกตั้งคำถามในเชิงของความยั่งยืนของการดูแลรักษา และแนวทางที่จะสามารถป้องกันการทำลายป่าเพื่อใช้ในการเพาะปลูกพืชไร่ โดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ วันนี้ ผมจะกล่าวถึงกลไกทางเศรษฐศาสตร์ที่นำไปสู่ปัญหาเหล่านี้ และแนวทางแก้ไขปัญหาโดยแนวทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งในการหาทางออกของปัญหานี้ครับ

การบุกรุกป่าในเขตพื้นที่ต้นน้ำโดยเฉพาะภาคเหนือ การเพาะปลูกพืชไร่ของเกษตรกรถูกกล่าวถึงในฐานะสาเหตุสำคัญของปัญหา ซึ่งพืชไร่สำคัญที่ถูกพูดถึงคือ ข้าวโพดเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ในทางเศรษฐศาสตร์ เนื้อสัตว์ เช่น หมู ไก่ เป็นสินค้าที่ความต้องการบริโภคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามการเพิ่มขึ้นของระดับรายได้ ดังนั้นความต้องการอาหารสัตว์จึงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ในกรณีของไทยพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการเพาะปลูกพืชไร่ที่สำคัญจะเป็นเขตภาคเหนือ ที่เป็นพื้นที่ต้นน้ำ ดังนั้นความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์ที่เพิ่มขึ้น โดยกลไกตลาดทางเศรษฐศาสตร์จึงนำมาสู่การเพิ่มขึ้นของความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูก ทำให้พื้นที่ป่าไม่ลดลงตามมา ดังนั้นตรรกะใดที่ความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ยังคงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การตอบสนองความต้องการนี้โดยการผลิตภายในประเทศจึงเสี่ยงไม่ได้ที่จะเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกและการบุกรุกพื้นที่ป่า

เนื่องจากเราไม่สามารถบังคับให้คนลดการบริโภคเนื้อสัตว์ลงได้ ดังนั้นการเพิ่มปริมาณข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตามอุปสงค์ที่เพิ่มขึ้นจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ อาจทำได้โดย

ใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ การพัฒนาเทคโนโลยีที่เพิ่มผลผลิตได้โดยใช้พื้นที่เพาะปลูกเท่าเดิมหรือน้อยลงกว่าเดิม แนวทางนี้นอกจากจะต้องอาศัยเวลาในการวิจัยและพัฒนาแล้ว ยังมีความเสี่ยงที่จะไม่ประสบความสำเร็จ และอาจเกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น ปัญหาที่เกี่ยวกับการตกแต่งพันธุกรรมในพันธุ์พืช อาจนำมาซึ่งต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ราคาอาหารที่แพงขึ้น หรือโรคอื่นๆ กับผู้บริโภค เป็นต้น

นอกจากการวิจัยทางวิทยาศาสตร์แล้ว ในทางเศรษฐศาสตร์ก็มีแนวทางแก้ปัญหานี้ คือ ในระบบเศรษฐกิจที่ประเทศมีศักยภาพในการผลิตไม่เพียงพอเนื่องจากจำนวนปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดินมีจำกัด จะทำได้โดยผ่านการค้าระหว่างประเทศ โดยการนำเข้าจากประเทศที่ส่งออกสินค้าซึ่งมีสภาพพื้นที่และภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก เช่น เขตทุ่งหญ้าที่ปริมาณฝนพอเหมาะ เช่น สหรัฐ แคนาดา บราซิล อาร์เจนตินา เป็นต้น ทำให้สามารถผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้โดยพื้นที่ที่กว้างขวางและมีผลผลิตต่อไร่ที่สูง เหมือนกรณีไทยที่เหมาะสมกับการปลูกข้าวและเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก แนวทางนี้จะทำให้สวัสดิการสังคมดีขึ้นกว่าการพึ่งพาการผลิตในประเทศอย่างเดียว โดยราคาสินค้าที่ไม่แพงขึ้น และปริมาณเพิ่มขึ้นได้เรื่อยๆ ตามความต้องการ ดังนั้นการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการเพิ่มปริมาณการผลิตอาหารสัตว์และเนื้อสัตว์ โดยไม่เพิ่มพื้นที่เพาะปลูกซึ่งก่อให้เกิดการทำลายป่าได้

อย่างไรก็ตาม ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการค้าระหว่างประเทศนี้ เงื่อนไขคือจะต้องเปิดการค้าเสรีในสินค้านั้นๆ ในกรณีของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันเป็นสินค้าที่ถูกควบคุมจำนวนการนำเข้า (โควตา) และเก็บอัตราภาษีนำเข้าสูง แม้จะมีข้อยกเว้นการเก็บภาษีกรณีนำเข้าจากประเทศสมาชิก ASEAN ตามข้อตกลง AEC แต่ก็มีข้อกำหนดมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีอื่นๆ เช่น กำหนดช่วงเวลานำเข้า เป็นต้น นอกจากนี้ประเทศในกลุ่ม ASEAN ก็ไม่ใช่ผู้ส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รายหลักของโลก จึงกล่าวได้ว่า ปัจจุบันไทยไม่มีการเปิดเสรีนำเข้าสินค้าข้าวโพด

มาตรการควบคุมการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปัจจุบัน เกิดจากนโยบายความมั่นคงทางอาหารซึ่ง

ต้องการให้มีการผลิตอาหารให้เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ ซึ่งหลายประเทศ เช่น สหภาพยุโรป ก็มีนโยบายนี้เช่นเดียวกัน ดังนั้นการกำหนดโควตานำเข้า จึงทำให้มีการผลิตข้าวโพดในประเทศเป็นหลัก เพื่อตอบสนองการผลิตอาหารสัตว์และเนื้อสัตว์ของไทย และนำไปสู่การเพิ่มพื้นที่การเพาะปลูกและการบุกเบิกพื้นที่ป่าตามมา

ในปัจจุบัน ปัญหาการบุกเบิกพื้นที่ป่าในไทยกลายเป็นปัญหาที่รุนแรงขึ้น และต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ในขณะที่การพัฒนาเทคโนโลยีในการเพิ่มการผลิตไม่สามารถทำได้ในระยะเวลาจำกัด การกำหนดโซนนิ่งในการเพาะปลูกและการปลูกป่าทดแทนคงจะไม่สามารถยับยั้งการลักลอบทำลายป่าไม่ได้ เพราะพื้นที่ที่กว้างขวางทำให้ยากในการดูแลและควบคุม ดังนั้นหากเรายังต้องการให้มีการผลิตวัตถุดิบสำหรับอาหารสัตว์ภายในประเทศ ปัญหาการทำลายป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกจึงอาจไม่สามารถแก้ไขได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นการปรับนโยบายการค้าระหว่างประเทศให้สามารถนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ จึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการทำลายป่า เพราะหากอุปสงค์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้รับการตอบสนองจากการนำเข้าแล้ว แรงจูงใจในการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกก็จะลดลง โดยที่ไม่กระทบต่อราคาและปริมาณจำหน่ายเนื้อสัตว์ในประเทศซึ่งเป็นสินค้าที่สำคัญในการดำรงชีพของผู้บริโภค

อย่างไรก็ตาม การนำเข้าสินค้าข้าวโพดอาจนำมาซึ่งปัญหาอื่นๆ เช่น ความมั่นคงทางอาหารหรือปัญหาราคาอาหารที่อาจแปรผันตามภาวะราคาสินค้าในตลาดโลกหรืออัตราแลกเปลี่ยนที่มีความผันผวน ซึ่งเป็นต้นทุนที่สังคมจำเป็นต้องจ่ายเพื่อให้สามารถผลิตเนื้อสัตว์ได้โดยไม่กระทบพื้นที่ป่า นอกจากนี้การนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพียงอย่างเดียวโดยไม่มีมาตรการอื่นๆ เช่น การกวดขันการบุกเบิกป่า การทำความเข้าใจกับชุมชนในการรักษาป่า อาจทำให้การป้องกันการทำลายป่าไม่บรรลุผล แต่ผมหวังว่าทางเลือกนี้จะถูกกล่าวถึงมากขึ้นในการแก้ไขปัญหา และเมื่อแรงกดดันจากกลไกราคาในการขยายพื้นที่การเพาะปลูกลดลง แนวทางอื่นๆ ในการแก้ไขปัญหาก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นครับ